

megígérte: „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük” (Mt 18,20)” (CSL 7). — A közösség osszejön, hogy az olvasmányos órával és/vagy a reggeli dicsérettel áldja Istent, kapcsolódják be az egyetemes Egyház imájába.

Bármelyik utat is választja a pap nélküli közösség, bármilyen változatban is, tudnia kell, hogy csak szükségmegoldásnak tesz eleget. Ne tévessze azt se szem elől, hogy istentisztelete valóban liturgikus legyen: az Atya színe elé járul, Krisztusban, a Lélek vezetése alatt, az Egyház közösségében és nevében. Ne csússzék tehát át ez az istentisztelet se katekézisorába, se egyéni imádságba, ájtatosságba — bármennyire is szépek és fontosak ezek egyéb alkalmakkor. Minél többen kapcsolódjanak be a közösségből ennek az istentiszteletnek előkészítésébe (pl. a hívek könyörgésének megfogalmazásával, énekek kiválasztásával), mind pedig kivitelezésébe, a vezető és a helységért felelős pap irányítása mellett. A szolgálati papság hiányában még inkább gyakorolni kell a híveknek a keresztségben kapott általános papságot.

Joseph Ratzinger

A KERESZTÉNY VASÁRNAP

I. Mit ünneplünk vasárnap?

Krisztus születése után kb. a 110. évben történt. Az antióchiai püspököt, Ignácot hajóval vitték Szíriából Rómába, hogy ott a vadállatok elé vessék. Megbilincselte kezével hét levelet írt útközben az útjába eső keresztény közösségeknek. Egyik levelében ez a mondat áll: „Mi már nem a szombatot ünnepeljük, hanem figyelmünk az Úr napjának (a vasárnapnak) megtartására irányul, amelyen a mi életünk is elkezdődött...” (Magn. 9,1) Ez a passzus a keresztényeket kifejezetten mint a vasárnapból élő embereket írja le. A vasárnap megünneplése határozza meg életritmusukat, és nyomja rá bélyegét belső életformájukra. Vasárnap virult ki az életük. Mondhatni a vasárnap az a szilárd pont számukra az idő szövevényében, ahol magához az élethez közeledhetnek, megtapasztalják, mit jelent a valóságos élet. Az igazi életnek ez a megtapasztalása tart azután egész héten át. Mintegy alaphangként tör át a hét hangzavarán, és visszhangja mindig új utat talál a tisztás, a világosság felé.

1) A vasárnap az Úr feltámadásának napja

A keresztények vasárnapi emberek, mondja Ignác. Mit jelent ez? Mielőtt azt kérdezzük magunktól, hogyan kell „megtartani a vasárnapot”, meg kell gondolnunk, mit is ünneplünk mi keresztények vasárnap. Az első és tulajdonkép-

peni oka a vasárnap megünneplésének az, hogy Krisztus e napon támadt fel halottaiból. Ezzel új korszakot nyitott: Elsőnek tért vissza valaki a halottak közül, úgy, hogy nem hal meg többé. Elsőnek törte át valaki az idő börtönét, amely mindnyájunkat fogva tart. De Jézus nem menekült el az örökkévalóságba. Az időt nem hagyta egyszerűen mint levetett ruhát maga mögött, hanem velünk marad. Visszajött, és nem távozik többé. Eszerint a vasárnap ünneplése mindenekelőtt a feltámadás megvallása. Hitvallás, hogy Jézus él. Így megvallása annak is, hogy Isten él, és a halálon túl is élteti az embert. Hitvallás, hogy van mit remélnünk. Hitvallás, hogy a szeretet megmarad, és ezért jó élni.

2) A vasárnap a teremtés és az újjáteremtés napja

Már igen korán megkérdezték maguktól a keresztények: miért éppen ezt a napot választotta az Úr? Mit akart ezzel mondani? Zsidó időszámítás szerint a vasárnap a hét első napja volt. Tehát a világ teremtésének napja. Az a nap, amikor Isten kilépett nyugalmából, és így szólt: „Legyen világosság!” (Ter 1,3) Jézus Krisztus feltámadása korántsem a teremtés visszavonását jelenti, hanem végleges jóváhagyását. Hiszen a feltámadás azt jelenti, hogy az anyagi világ többé nem enyészik el: Krisztus feltámadásával beleépül magának az Istennek titkába. A feltámadás végső megerősítése az ószövetségi teremtéstörténetet lezáró szónak: „Isten látta, hogy nagyon jó mindaz, amit alkotott” (Ter 1,31). A feltámadás azt jelenti, hogy Isten végérvényesen kimondja a teremtésre, hogy az „jó”. Úgy mondja, hogy fölveszi a teremtést önmagába, és ezzel minden mulandóságon túl a maradandóba menti.

A vasárnap a hét első napja, a teremtés napja. Tehát hálaadó nap is a teremtésért. Technikaivá vált világunkban ez különleges jelentőségű. Isten a teremtést rábízta az emberre mint életterünket, mint munkánk és pihenésünk színhelyét. Megtálaljuk benne a szükségeset és a fölösleget, a képek és hangok szépségét, amire az embernek ugyanúgy szüksége van, mint az élelemre és ruházatra. „Hajtsátok uralmatok alá a földet” (Ter 1,28), mondta Isten az embernek. De ez nem azt jelenti: Zsákmányoljátok ki! Kövessetek el rajta erőszakot! Hanem: Ápoljátok! Nyomjátok rá a szellem arcmását! Fejlesszék ki, ami benne rejlik! Így majd szolgál titeket, és betölti saját rendeltetését. A „kultúra” szó ugyanabból a töből származik, mint a kultusz. Magába foglalja a gondozás, a tisztelet, az áhítat beállítottságát. Azt jelenti: úgy bánunk a dolgokkal, hogy bennük Isten alkotását és így magát Istent tiszteljük.

Ilyen értelemben minden vasárnap a teremtés ünnepe. Mindig megvallása a hitvallás első cikkelyének is: „Hiszek egy Istenben . . . mennynek és földnek Teremtőjében.” Arra emlékeztet, hogy mielőtt bármit is tettünk volna, már megkaptuk a teremtés ajándékát. A hála és áhítatos tisztelet érzületét akarja kelteni bennünk. A vasárnapból élni tehát azt is jelenti, hogy ebből az érzületből és alapmagatartásból kiindulva szervezzük meg munkánkat a világban. Jelenti a készséget a teremtés mértékletes használatára: szabad felhasználnunk, de

nem szabad elhasználnunk. Mit sem segít, ha valahol hirtelen tiltakozni kezdünk új vállalkozások ellen. Ez értelmetlen és logikátlan marad, ha egész életstílusunkat meg nem változtatjuk, ha nem válunk kizsákmányolókból használókká, kiharználókból gondozókká. A vasárnap szellemében élni azt jelenti, hogy törekszünk erre a lelkületre; valóban teljes életstílust, amit éppen mint mai keresztényeknek új elszántsággal kell keresnünk.

Ilyen módon az ószövetségi szombat alap gondolatai is beleolvadnak a keresztény vasárnapba. A szombat rendeltetése az volt, hogy a nyugalom és a szabadság napja legyen. Ezen a napon ember és állat, s velük az egész teremtett világ osztozott Isten nyugalmában. Elnyugvásunkban Isten életét utánozzuk. Így a szabadság napja is volt: Úr és rabszolga egyforma volt ezen a napon. A szombat parancsa volt a szociális törvényhozás egyik első alapformája: Szombaton nincs rabszolga, mert mindenki Isten nyugalmának védelmét élvezi. Így lett a szombat, éppen mert visszajelzett a teremtésre, az eljövendő világnak is elővételezése – olyan világgé, amelyben nincsenek már urak és szolgák, szabadok és nem szabadok, hanem csak Isten gyermekei. Isten atya-volta kezesége az ember szabadságának és egyenlőségének. Az imádás légkörében növekszik Isten országa. Ha Krisztus ismételen és tüntetően meg is szegte a szombatot, nem azért tette, mintha tagadni akarná a harmadik parancsnak ezt a teremtésből származó jelentését. Tiltakozása az elnyomórító értelmezés ellen irányult, amely kicsinyes korlátoltságával a szabadság és nyugalom napját a félelem és a megkötöttség napjává tette. Az volt tehát a cél, hogy ez a nap, Isten szabadságára és nyugalomára épülve, újra az ember szabadságának napjává legyen. Így tudták a keresztények az Úr feltámadásának napjába, mint a teremtés napjába újonnan fölvenni a szombatnak ezt az alapvető tartalmát, és ezzel egyszersmind megőrizni a két szövetségnek – amely Isten története az emberrel – belső egységét.

Még valami világossá vált a legrégebbi szombati hagyomány átvételével: Mint ismeretes, a Biblia a teremtéstörténetet a hét napos hét képével szemlélteti. Ennek mondanivalója igen mély értelmű. A teremtés a szombatra összpontosul. A szombat mint istentiszteleti nap központi helyet foglalt el Isten törvényében, amely viszont az Isten és népe közötti szövetség kifejezője, jele volt. Már most ha a teremtés a szombatra utal, akkor ez annyit jelent, hogy a szövetség, Isten szövetséget nyújtó szeretete már a teremtésbe bele van írva. A teremtés a szövetség tereként jött létre. Nem valami semleges keret ez, ahol azután véletlenül megjelenik az ember is, és lejátszódik történelme. Magában hordja a szövetség ritmusát, az a legbensőbb törvénye. Annál jobban felelünk meg a teremtésnek, minél inkább élünk Isten szövetségéből, minél inkább belenövünk, mint keresztények, az újszövetség követelményeibe és ígéretébe. A keresztényt nem úgy kötelezi a munkaszünet törvénye, mint Jézus idején az ószövetségi törvény fogalmazása előírta; számára Jézus szava érvényes: „A szombat az emberért van” (Mk 2,27). A szombat törvénye tehát emberségebbé alakult azáltal, hogy belekerült a keresztény vasárnapba, az Emberfia

napjába; ez azonban nem jelenti, hogy számunkra most már nem lenne időbeli ritmus. A közös szabadság egyik feltétele Isten nyugalmának nyilvános és közös elfogadása. Mindegyikünk testi-lelki élete szempontjából is fontos, hogy megtanuljunk munkánkban szünetet tartani; ez szabaddá tesz önmagunk és ezzel Isten számára is.

3) A vasárnap előre mutat Krisztus második eljövételére

Mindezzel most már eljutottunk a vasárnapnak a korai keresztény időkben kialakult harmadik értelmezéséhez. Eddig ezt mondtuk: A vasárnap Jézus Krisztus feltámadásának napja. Mint első nap a teremtés napja. Más szemszögből nézve azt is mondhatnánk: a hetedik nap, a szombat után ez a nyolcadik. Az a nap, amely a teremtés idejének „világhete” után következik; az a nap, amely a mi időnkön túl az új világra mutat. A 8-as szám a keresztényeknél az eljövendő világ szimbóluma lett. Pl. a keresztelőkápolnákat nyolcszögletűre építették, annak jelzésére, hogy itt megy végbe a születés arra az új világra, amelyik Krisztus feltámadásával vette kezdetét. Így a vasárnapkal Krisztus újraeljövetelebe vetett hitünket is ünnepeljük. Nemcsak a hála és a visszatekintés napja, hanem mindenekelőtt a reményé: indulás a jövő felé. Az Eukarisztia ünnepelésében már mindig megkezdődik számunkra Krisztus újraeljövele. Az Úr lép be hozzánk, félelmeink zárt ajtóin keresztül, mint akkor hűsvét reggelén a tanítványokhoz (Jn 20,19). A kereszténység nem a múlt vallása: a lényeg még előttünk van. Az Úr közeleg, mi pedig megyünk elébe. Van mit remélnünk: Krisztus birodalmát, Isten országát. Bizalommal tarthatunk a jövő felé; többet rejt számunkra, mint a múlt. De csak akkor bízhatunk, ha Krisztussal járunk. És csak akkor építünk igazán, ha vele építünk. Kereszténynek lenni annyit jelent, mint úgy élni, hogy úton vagyunk Krisztus felé. Csak így haladunk valóban előre.

A keresztények a hét többi napjának nem adtak nevet, hanem egyszerűen sorjában számolták őket; ennek a napnak viszont új nevet adtak: az Úr napja. A román és szláv nyelvekben ma is így van. A germán nyelvekben meghagyták a régi elnevezést – „Tag der Sonne”, a nap napja –, mert Krisztus a fölkelő Nap. Őt látták a keresztények a teremtő ige mögött: „Legyen világosság”, őt várták mint az örök fényt, amely a halál éjszakájából alkonyt nem ismerő nap-palként kel föl, mert az igazi nap – a szeretet – soha többé le nem áldozik.

II. Hogyan ünnepeljük a vasárnapot?

A pásztorlevél első részében megfontoltuk, mit is ünnepelünk valójában vasárnap. A második részben most arról van szó, hogyan kell és hogyan tudjuk megünnepelni.

1) A vasárnapi istentisztelet

Először is világos az eddigiekből, hogy a vasárnap nem valami tetszés szerinti szabad nap, amelyet saját felfogásunk szerint tologathatunk a héten. Adva

van számunkra mint Jézus Krisztus feltámadásának napja, mint az első és egyben a nyolcadik nap, amely fölvette magába a szabbatot is, és így a teremtés és a szövetség egységét. A Teremtő és a Megváltó jele, a hála és remény kifejezője időnk ritmusában. Nem mi találtuk ki, hanem előlegezett ajándékként kaptuk az idővel való sáfárkodásunkhoz. Ez az istentisztelet napja, mivel részvétel Isten nyugalmaiban, a Feltámadott érkezésének napja, aki összegyűjti magántevékenységükbe visszamenekült tanítványait, hogy megtörje velük a kenyeret. Ez ismét nem a mi találmányunk: az első nap mintegy az ablak, amit az Úr feltámadása által az idő falába vágott. Az idő ritmusában az ő újraeljövételének órája. És Krisztusnak ez az eljövetele nálunk a kenyértörésben való egységet jelenti, amiben valóban közénk jön, valóban jelen van velünk és bennünk.

Ezért a vasárnapi parancs nem az egyház önkényes találmánya. A parancs csak jogi formában fejezi ki azt, ami tényként megvolt az egyházban az apostoli időktől, a kezdet kezdetétől: Így adott választ a hét első napján történetekre. Az Apostolok Cselekedeteiben olvassuk, hogy Pál Troászban vasárnap Eukarisztiát ünnepelt (20,6-11). Itt az Eukarisztia vasárnapi bemutatása már mint a kereszténység kialakult gyakorlata tételezhető fel. Szt. Pál első korintusi leveléből tudjuk, hogy a vasárnap a jeruzsálemi egyház részére történő gyűjtés napja volt (1Kor 16,1k). Így már nyilvánvaló az összefüggés az istentisztelet és karitás, az Isten felé kinyíló és az ember szolgálatára álló szabadság között is. János a Titkos Jelenések könyvében első látomását kifejezetten az Úr napjára teszi (Jel 1,10). Ilyen módon részesíti mintegy az Úr a száműzöttet, aki meg van fosztva az egyház eukarisztikus közösségétől, hívsvéti jelenlétében. Az ún. Didakhé, a „tizenkét apostol tanítása” – a könyv 90–100 között keletkezett – régen magától értetődő hagyományból kiindulva mondja: „Az Úr napján gyűljetek össze, törjétek meg a kenyeret és adjatok hálát, miután előbb beismertétek bűneiteket, hogy áldozatok tiszta legyen” (14,1). Legyünk hát meggyőződve: Nem függ sem az egyház, sem az egyes hívő kénye-kedvétől, hogy akarunk-e és mikor akarunk istentiszteletet tartani, és hogy mit csinálunk a vasárnapal. A vasárnap az egyház válasza arra, amit az Úr tett és tesz: Ő tette ezt a napot a maga napjává és a mienkké, az egyház istentiszteletében a vele való közös összegyülekezés napjává.

Ezzel már néhány további kérdést is megválaszoltunk. Mondhatná valaki: Nem bírom a templom rossz levegőjét és az unalmas éneket. Zavar, ha beszorítva kell térdelnem mindenféle ismeretlen ember közt, és egy plébános imáit hallgatnom, amit nem értek. Inkább elmegyek a hegyekbe, az erdőbe, a vízpartra, és jobban áhítatra hangol Isten szabad természete, mint egy gyülekezet, amely nekem semmit sem ad. – Válaszunk erre: Nem kereshetjük ki magunknak, akarjuk-e és hogyan akarjuk az Istent tisztelni. Az a lényeg, hogy ott válasszunk neki, ahol közli magát. Nem írhatjuk magunktól elő, hol kell velünk találkoznia, és magunktól el sem juthatunk hozzá. Ott jöhet hozzánk és ott enged találkozni magával, ahol akarja. Ezért ott kell neki felelnünk, ahol ő már

előzőleg felelt nekünk, nem pedig ott, ahol mi szeretnénk, hogy legyen. Az Eukarisztia ünneplése azt jelenti, hogy bekapcsolódunk Isten már megadott válaszába, és abban magunk is válasszá válunk. Nem valami jámbor érzelem számít, amelyik a vallást a nem kötelező magánszférába szorítja, hanem az Isten hívását elfogadó engedelmesség. Nem személyes érzelmeinket akarja az Úr, hanem közösséggé akar összegyűjteni, és a hitből az Egyház új közösségét felépíteni. Az istentiszteletbe beletartozik a test és a közösség is, minden terhével és kellemetlenségével együtt. Ezért téves a kérdés: mi hasznom van ebből? Az istentiszteleten nem lehetünk egyszerűen passzív befogadók, akik elédelegnek szép érzelmeiken, és az eredményt végül a lelki kielégülésen mérik, ezzel becsülve föl az istentisztelet értékét. Nem azon van a hangsúly, hogy „az” mit hoz nekünk, hanem hogy mi hozzuk oda magunkat, engedelmesen a hit és az Egyház iránt. Ez nem válik rögtön mérhető pszichikai haszon alakjában foghatóvá; kezdetben inkább fáradtságos lehet. De aki mindig újból elfogadja az istentisztelet kihívását, aki a közös ima terhet a hit ősrégi imáival magára veszi, aki hittel és imádkozva behatol ennek az imaáramnak mélyébe, az megtapasztalja, hogyan emelkedik ki lassanként önmagából. Gondolkodása és egész élete elmélyül, tisztává és szabaddává válik. Immár egyáltalán nem saját kis énünkről van szó. Aki vasárnapról vasárnapra részt vesz az Egyház eukarisztikus áldozatában, az az Egyház időt és teret átfogó imájának nagy távlatába kapcsolódik, és ezzel magának Jézus Krisztusnak tágasságába, aki az Eukarisztiában beteljesíti ígérését: „Ha majd fölemelnek a földről, mindenkit magamhoz vonzok” (Jn 12,32). Ezért nem megengedett az Eukarisztia ünneplését tetzés szerinti kísérletezés tárgyává tenni, amelyikben magasztosságát a magunk mértékére zsugorítjuk. Nem az Eukarisztiát kell magunkhoz méretezni, hanem engednünk kell, hogy mi formálódjunk az ő mértékére, Jézus Krisztus mértékére.

Ezzel megint megválaszoltunk néhány további kérdést ebben az összefüggésben. Az Egyháznak nincs jogában a vasárnapi szentmisét más istentisztelettel helyettesíteni. Ez csak végső szükség esetén történhetik. Hogy ilyen szükség mikor adódik, azt az egyes esetekben gondosan mérlegelni kell. Ennek egyik kritériuma, hogy a pap régi egyházi előírás szerint háromnál többször nem misézhet naponta. A másik: milyen hosszú út megtételét várhatjuk el a hívektől a templomig, ahol szentmisét mutatnak be. Az egyházközségnek és az egyes keresztényeknek plébánosukkal együtt gondosan meg kell vizsgálniuk e tekintetben magukat. A jelenlegi helyzet — hogy ti. nem minden templomban tudnak minden vasárnap misézni — legyen ösztönző a kölcsönös lelki vendéglátás kialakulására: Egyetlen egyházközségnek sem szabad bezárkóznia és nem járni máshová, csak a saját templomába. A katolikus magatartás az, ha éppen vasárnap egymás felé tartunk, átlépjük a közösségek szilárdan rögzített határait, befogadjuk és elfogadjuk egymást. Ez a barátsággá alakuló és nagyobb közösségre vezető vendégszeretet az Eukarisztia lényegéhez tartozik. Ilyen értelemben a mostani szükséghelyzet esély is lehetne a szó legmélyebb

értelmében „katolikusabbá” lenni, vagyis nyitottabbnak egymás iránt, találékonyabbnak a kölcsönös szolgálatban: öregeket és betegeket magunkkal vinni; nemcsak kölcsönösen látogatni az egyházközségeket, hanem ezen belül törődni is egymással, hogy közösen eljussunk a templomba. Tág tevékenységi tér nyílik itt, hogy eleven módon legyünk együttesen egyházzá.

A mondottakból az is világos, miért nem érzik jogosultnak magukat a német katolikus püspökök, hogy ökumenikus istentiszteleteket elégséges vasárnapi istentiszteletként ismerjenek el. Ezek ugyanis nem lehetnek eukarisztikus istentiszteletek a mély különbség miatt, amelyek fennálltak és még mindig fennállnak a papi szolgálat értelmezése, az Eukarisztia áldozati jellege és az Úrnak az átváltoztatott adományokban való állandó jelenléte terén. Minthogy azonban a vasárnap az apostoli hagyomány szerint – amely a Feltámadással magával való találkozásból nőtt ki – a kenyértörés, az Eukarisztia napja, azért semmiképpen sem áll a püspökök hatalmában, hogy másfajta istentisztelettel cseréljék fel.

2) Vasárnap a családban

Végül meg kell még felelnünk a kérdésre: Mi köze mindennek a keresztnyi családnak? Itt még egyszer emlékeztetnem kell Antióchiai Szent Ignácnak bevezetőben idézett szavaira, aki a keresztnyeket a vasárnapból élő embereknek nevezi. A vasárnap istentiszteleti közössége, a teremtés hajnalától az Úr újraeljöveteléig terjedő ívével, tovább hat a hétköznapok együttlétébe is. Nem mindegy, hogy megvan-e a családban ez a közös központ, vagy nincs. Mivel az embert Isten teremtette és Istenért van teremtve, valamiképpen üres marad, ha az istentisztelet hiányzik az életéből. Az emberlét megtisztítása és elmélyítése, amire a hittel átélt istentisztelet vezet, tisztítja és mélyíti a családi közösséget is. Az ilyen részvétel a misén mély közös alapélményeket eredményez, mondhatni ugyanarra az alaphangra hangolja a létet, és így előkészíti az érzés és gondolatvilág legmélyebb összhangját. A kapott bocsánatból megbocsátó készség fakad, a köszönetből hála, Isten titkának áhítatos tiszteletéből egymás iránti tisztelet, a reményteljes hitből bizalom és higgadság a hétköznapra. Ezért fontos a család számára, hogy meglegyen ez a közös alapélménye, és ebben megtalálja egységének alapját, amelyhez mindig visszatérhet. Más szóval: egész egyszerűen fontos, hogy ne hagyjuk kihasználatlanul az embervolt-nak ezt a döntő helyét, az istentiszteletet, ami a legjobban összekapcsol bennünket.

Ebből egészen gyakorlati dolgok következnek. Ha valóban úgy van minden, ahogyan leírtuk, akkor fontos, hogy a vasárnapi szentmisét csakugyan a családi élet központi eseményévé tegyük. Hét közben a család sokfelé szóródik szét, és a fárasztó napi munka után gyakran már nincs lekierejük, hogy időt biztosítsanak egymásnak. Az istentiszteletnek kellene és lehetne összegyűjtenie a családot, akkor is, ha nem minden családtag vehet részt ugyanazon a

misén. Jó lenne közösen előkészíteni a misekönyv és az énekeskönyv segítségével. Megelőzhetné pl. egy szentírási megbeszélés az evangéliumról vagy az olvasmányról, és követhetné a prédikáció megtárgyalása. Nem arról van szó, hogy vitakozzunk róla. Hiszen nem vitaindítónak hangzik el, hanem hogy Isten igéjének kifejtésében meghalljuk a benne rejlő felhívást. Tökéletlen prédikációból is eljuthat hozzánk egy szó, ami gondolkodásra készítet, és vallási beszélgetésre indít. De az istentisztelet legjobb előkészítője és utólagos hatása a család közös imája. Ez képessé tesz a közös templomi imádkozásra, másrészt pedig segít a személyes imában. A liturgiában való tevékeny részvétel legfontosabb formája az, hogy imáit belülről aktívan együttéljük. Ezért mindig újból azon kellene fáradoznunk, hogy ebben kölcsönösen segítsük egymást: a szülők a gyermekeket, de a gyermekek is a szülőket; az idősebbek a fiatalokat, a fiatalok az időseket. Csak ha adunk, akkor kapunk, és az elfogadásban leszünk mindig ajándékozók is. Természetesen a külső részvétel gyakorlati formái is fontosak: a ministráns, a felolvasó, az áldoztató szolgálata, közreműködés gyermek- vagy ifjúsági ill. templomi kórusban és hasonlók. Mindez megtermékenyíti a családot is, új tapasztalatokkal és képességekkel gazdagítja, ezért az egész családnak szorgalmaznia kellene és figyelemmel kísérnie. Kérem tehát a szülőket, buzdítsák gyermekeiket ilyen szolgálatokra, s köszönetet mondok mindazoknak, gyermekeknek, fiataloknak és felnőtteknek, akik ilyen szolgálatokat vállalnak az egész közösség érdekében.

Fontos az is, hogy a család betervezze vasárnapjába az istentisztelet idejét. Valakinek időt szentelni annyit jelent, mint jó lenni hozzá. Ki hogyan gondolkodik és kicsoda, abból látható, mire szakít időt magának. A keresztény vasárnap megtartása annyit jelent, hogy van időnk Isten számára. Azt jelenti, hogy nyilvánosan és személyesen elismerjük őt azáltal, hogy időnk egy részét neki szenteljük. Ezért kellene a vasárnapi kirándulásokat mindig úgy szervezni, hogy a szentmise helyet találjon benne. Ez nem csökkenti az üdülés hatékonyságát, inkább lélekkel járja át. Még valamit szeretnék itt hozzátenni: Amennyire jogos a hét szabadnapjait kihasználni arra, hogy egy kicsit megismerjük Isten szép világát, annyira fontos volna, hogy ne váljunk emiatt otthontalanná az istentiszteleten, hanem találjunk annyi folytonosságot, ami lehetővé teszi a begyökerezést egy istentiszteleti közösségbe. Az ilyen módon épülő belső otthon olyan lelki energiakészletet teremt, amit semmi más nem pótol.

Ha találunk időt Isten számára, találunk egymásnak is. A vasárnapnak a beszélgetés napjának kellene lennie, amikor egymás rendelkezésére állunk, és mindig újból tanuljuk megérteni egymást. A vasárnap azzal, hogy Isten napja, az ember napja is: tehát tág tér nyílnék itt kezdeményezésekre az igazi együttélés érdekében. Közös játék, közös érdeklődési területek ápolása, házi muzsikálás, népi szokások felújítása, vendéglátás és szomszédok találkozása – és még sok mindent felsorolhatnánk. Ha mint keresztények bíráljuk a zsidó szabbattörvény merev előírásait, ahogyan ez az újszövetség szombati vitáiban élénk táru, azért ne feledjük, hogy a szombat megtartása – a vele járó minden

áldozattal – tartotta össze a zsidókat a diaszporában, és nagy szerepet játszott fennmaradásukban a századokon keresztül. Ha valaki egyszer átélte egy hívő zsidó család szombati étkezését, az megérezte ezeknek az ősrégi rítusoknak az erejét is – a házi liturgia szépségét, amely felejtethetetlen erejű emlékeket teremt. Jó lenne, ha kilépnénk formátlanságunkból, és újból tanulnánk ebből: A vasárnaphoz hozzá kellene tartoznia mindig egy ünnepien megrendezett, vallásos jellegű étkezésnek az eukarisztikus közösség kicsengéseként. Éppen a vallásos megformálás, a minden jó Adományozójához való hálás odafordulás lesz a legbiztosabb ellensúlyozója az értelmetlen torkig-lakásnak, amely nem ritkán kísérlet a lelki éhség és lelki üresség pótlására.

Nazianzi Szt. Gergely 4. századi kis-ázsiai püspök kb. 374-ben a következőket írta édesanyja sírkövére: „Minden szavad és tettet támpontja az Úr napja volt, anyám. Szomorkodva hordtad a szenvedés teljes súlyát, csak az ünnepnapok emeltek ki belőle. Az Isten háza volt számodra az öröm és szenvedés tanúja.” Ezek a megragadó szavakon keresztül nemcsak egy rendíthetetlen hitű asszony képe válik láthatóvá a századokon át; azt is meg lehet érezni belőlük, hogy az emlékek mekkora erejét adta családjának, és milyen erős alapot teremtett a halálon túl is számukra. A vasárnap ünneplésétől függ korunk alakulása. Jövőnknek – az egyesek, a család, a társadalom jövőjének – szempontjából döntő jelentőségű a vasárnap újrafelfedezése. Működjünk össze valamennyien, hogy a vasárnap megint igazán vasárnap legyen, hogy mi keresztények megint „a vasárnap szellemében élő” emberek legyünk. Ehhez adja nekünk áldását a mindenható Isten, az Atya, a Fiú és a Szentlélek. Amen.

1981 nagyböjti érseki körlevél. Rövidítve.

Teleki Béla

A VASÁRNAP MEGSZENTELÉSÉNEK ÖRÖME

I. A vasárnap a hívek életében

„Az ember Istenre rendelt lény” – mondotta Vallomásaiban szent Ágoston. Istenre irányulása jelen van bölcsőjétől napjainkig. Már a ősember barlangjában megjelenik az ima és az istenségeknek bemutatott áldozat. Kapcsolatot keres az Istennel temetkezési szokásaival is. Az ima és az áldozat úgy hat az ember fejlődésében, mint természetes, veleszületett vallásosságának tanújele és lehetőségeinek záloga. Korunk embere is igényli a vallásosságot. Sokszor ez ugyan az elfojtás áldozata, ami azután kerülő utakon és zavaros formákban (jóslások: kávé, horoszkóp . . . ; „védelmező jelek”: patkó, báb . . .) érvényesül.

A velünk született vallásos igény és a hét napos biológiai ritmusunk mellett a vasárnap megszentelésének fő indítékai: Krisztus vasárnap támadt fel (Jn